

IGAZ TÖRTÉNETEK

(BESZÉLGETÉS JÁVORI FERENC (FEGYA) ZENESZERZŐVEL, HEGEDŰ-, ÉS ZONGORAMŰVÉSSZEL, A BUDAPEST KLEZMER BAND ZENEKAR ALAPÍTÓJÁVAL ÉS VEZETŐJÉVEL)

Igaz történetek az emberek, a népek való élettel megélt sorsában íródnak, ám ezeket többnyire a lélek őrzi, az emlékezet. Munkács igaz történetét évtizedekig meghamisították, az ott élő nemzetiségek kultúrájának, vallásának, hagyományainak gyakorlását, ünneplését erősen korlátozták. Ez az interjú – többek között – azért izgalmas és felejthetetlen, mert a családok, nemzetek, vallások összefogásának példájával, máig éró üzenetével jelenik meg. Bizonyított küzdelmük a túlélésért, a megmaradásért követésre méltó, életösztönük erősebb az elszenvedett traumánál. A szülők a gyerekek előtt ritkán említik a múlt gyászos fejezeteit, a közvetlen élményvilágból kiszorítják a tragédiákat, az utódok csupán elszólásokból érzékelik a múlt terhes örökségét. De nyomai megmaradnak, s ezeket utólag nehéz jóvátenni. Interjúalanyom édesanyja és közvetlen rokonai holokauszt-túlélők, édesapja a Doni-katasztrófából menekül. Lelkiállapotukat, „életigenlésüket”, optimizmusukat meg kellett őrizni, mert a gyerekeket fel kellett nevelni. Abban az időben a törvények semmit sem garantáltak. Azonban interjúalanyom, Jávori Ferenc-Fegyva családja bebizonyította, hogy még a legnehezebb helyzetben is megtalálható az az erkölcsi és kulturális szintér, ahol lehet élni, gyerekeket nevelni. Így lett a kis Fegyából világhírű zenész, énekes, zeneszerző, a Kárpát-medence zenei életének egyik legszínesebb egyénisége. De beszéljen ő az életéről, hivatásáról, karrierjéről!

– *Ahhoz a korosztályhoz tartozunk, akik még személyesen átélték a háború utáni közvetlen időszakot, Kárpátalja államiságának változásait, ezért még nagyobb a felelősségünk a mai és a jövő nemzedéke előtt, hogy megismerjék igaz történetünket, amit személyesen átéltünk. Te ki vagy, honnan jöttél, mit választottál hivatásodnak és merre tartasz?*

– 1946-ban születtem Munkácson. Édesapám 98-éves korában halt meg, néhány évvel ezelőtt. Jók voltak a génjei, mert szellemileg teljesen friss maradt, és amíg a látása engedte, rengeteget olvasott, a TV-ből tájékozódott. Édesanyám csak 85-évet élt, nagyon hiányzik még most is. Együtt települtünk át

Magyarországra a 70-es években. Szüleim számára nagy megrázkódtatást jelentett a szülőföldtől eltávolodni. A mamám mindig hitt a tehetségemben, állandóan biztatott és azt jósolta, hogy nagy karrier áll előttem. Apám is pozitívan állt a zenei kedvteléseimhez, de rendkívül igényes kritikusom volt, minden kis hibát észrevett. Anyám pedig csak dicsért, dicsért és biztatott. Apám kereskedő volt, anyám pedig egy igazi zsidó, családszerető, otthoneremítő, karrierjét is a család érdekében feláldozó asszony. Rólunk példásan gondoskodott. Anyám és nővérei is megjárták az auschwitz-i tábor, de megmenekültek. Apám, kalandos-drámai úton került haza a Doni-munkaszolgálatról. Erről később mesélek. Én voltam az első háború utáni zsidó gyerek Munkácson azok közül, akinek a szülei megmenekültek. Apámat 1943-ban sorozták be munkaszolgálatra, Magyarország területéről (akkor Munkács is az anyaországhoz tartozott). Kisvárdán volt a gyülekezőhely. Apám csapatából mindössze 6-an jöttek haza a 68 főből, kevesebb mint 10%-uk menekült meg a Don-kanyarból. Óriási szerencséje volt, hogy bírta fizikailag és lelkileg az ottani megpróbáltatásokat. Menekülés közben szétszóródott a megmaradt osztag. Apám a bajtársával gyalog jött haza. Már Kárpátalján jártak, Rahó környékén, amikor elkapták őket az oroszok. Magyar munkaszolgálatos ruhában voltak, így a szovjetek számára ők is „ellenséget”, veszélyt jelentettek, hiszen német „szövetségeseknek” számítottak. A tragédiát még az is fokozta, hogy már csak mindössze 100-150 km-re voltak Munkácstól. S akik 2000 km-en keresztül végigvonszolták magukat, szinte a szabadulás „kapujában” kapták el őket a szovjetek és máris elhangzott a parancs: „Rásztreljáty! Agyonlőni!” A pincébe zárták őket reggelig, miután „ellenségről volt szó”, a németekkel szövetséges hadsereg katonáiról. Apám örökre megjegyezte ezt az orosz szót: rásztreljáty! Azt szokták mondani, hogy nincs véletlen, csak gondviselés. Másnap reggel apám észrevette a börtönablak előtt ide-oda járkáló, rájuk vigyázó katonákat. Kinézett a rácson és meghallotta, hogy oroszul beszélnek. Az egyik tiszt megjelenése viszont azt sugallta neki, hogy bizonyára zsidó származású ember. A papám megszólította jidisül: Mit csináltok ott? Minket mindjárt visznek agyonlőni, ez volt a tegnapi parancs! A pince ablak mellett álló tiszt ránézett, megértette, amit apám mondott és csoda történt: kiengedték őket, enni, inni adtak nekik és még egy Szolyva felé induló teherautóra is felengedték őket, mert egy olyan zsidó származású orosz tisztre talált rá, aki embernek bizonyult a „pokolban” és igazolást, menekülést biztosított számukra. A háború által rájuk kényszerített politikai függőségből megszabadultak, a valóság brutalitásának legnagyobb veszélye elkerülte őket.

Édesanyámat 1945. május 1-én szabadították ki az oroszok a haláltáborból. Apám már akkor otthon volt és várta őt. Házasok voltak, 1939-ben volt az esküvőjük. Kevés gyermek született Kárpátalján akkoriban, mert érezték a fejük fölött tornyosuló „viharfelhőket”. Az 1944-ben született csecsemőket a szülőkkel, nagyszülőkkel együtt a németek rögtön a gázkamrába küldték. Anyám fiatal volt, munkára még „hasznosítható”, ezért menekült meg. A nővéreinek már ősz hajtincsei voltak, ezért korommal bekenték, hogy fiatalabbnak látszódjék, így ők is megmenekültek. Apámnak négy testvére volt, az egyik rögtön Amerikába menekült. A szerencsétlenségből én alig érzékelttem valamit, mert engem „védőpajzs”-ként vett körbe a családom. Nem éreztették velem a kapott „sebeket”, csupán sejtelveim voltak a sebek felszakadásáról. Heveny fájdalommal nem lehet együtt élni – ez volt szüleim optimista felfogásának lényege. Azt tudtam, hogy nagyfokú lelki érzékenységet vagy éppen depresszióra való hajlamot hordozott valamelyik családtagom az elszenvedett vagy eltitkolt traumáktól. De családuk egy hatalmas, nagy és erős, szerető kötelék volt, segítő, támogató közösség, ahol a gyerekek, mintegy burokból éltek, viszonylag jól érezték magukat, a környező világ szörnyűségeit nem érezték. 10-15-éves lehettem, amikor szüleim többet kezdtek mesélni az átélt sorsfordulataikról. Nem akarták megzavarni a gyermekkoromat. 1952-ben kezdtem egy viszonylagosan nyitottabb életet élni, amikor beíratk a munkácsi orosz tan nyelvű általános iskolába. Szüleim és tanítóim mindig: a szorgalmat, munkát, tehetséget jutalmazták. A kulturálódás mindennapi kötelezettség volt, a hagyományok őrzése szintén. Más értékrend szerint éltünk, mint manapság az emberek többsége. Felnéztem a szüleimre, mert nem volt bennük erkölcsi fellazulás, gyengeség, de volt bennük emberi tartás, erő, kitartás. Nem azzal foglalkoztak: „Te jó ég, mit éltünk át, milyen borzalmakat!” Hanem a családról gondoskodtak, neveltek, példát mutattak. A fiatal házasok szültek, gyarapodtak. A húgom 1947-ben született. A gyerekekre nem volt jellemző a depresszió, nem sérültek, mert a szülők megvédték őket ettől. Szívvel, szeretettel neveltek, tudták, hogy gyermeküknek, mi a fontos és mi az, ami hanyagolható. Ennivalónk sem volt sok. Ha olykor déli gyümölcs vagy más ritkaság került az asztalra, annyi részre osztottuk, ahányan az asztal körül ültünk. Nem jelentett számunkra problémát a hiány. Egészségesen nőttünk fel, szorgalmunkat dicsérték és jutalmazták.

– Hogyan neveltek belőled zeneszerető embert? Ki befolyásolt alkotó tevékenységre? Mikor jelentkezett először sajátos tehetséged? A múlthoz kapcsolódó gyökereid jelentik eredetiségedet? Önazonosságod felismerése mikor történt?

– Anyám vette észre, hogy valami tehetség „mocorog” bennem. Apám egy Vegyesboltban dolgozott, ahol minden volt, még zongora is. Amikor a mamám észrevette a hangszert, rögtön rácsapott és azt mondta: „Ezt megvesszük Ferikének!” Nagyon boldog voltam, amikor hazaérve kalimpálhattam a hangszeren, anyám szép éneklését utánozva. Hatéves koromban, anyám kézen fogott és elvitt Spicer bácsihoz, a munkácsi zeneiskola igazgatójához. Rendkívül művelt, képzett pedagógus volt. Zenei ízlését és tudását országsszerte dicsérték. Később szerencsém volt a fiával is megismerkedni, aki a Lembergi Operaház szóló csellistája volt. Engem leginkább a zongora vonzott, de Spicer bácsi a hegedűt javasolta. Ismerve az 1950-es éveket, a következőket tanácsolta anyámnak: „Nagyon tehetséges gyerekről van szó, de inkább hegedüljön, mint zongorázzon, az praktikusabb. Könnyebb a hegedűvel menekülni, ha rákényszerítenek.” Őszintén szólva, nem ragadott meg engem egyszerre a hegedű varázsa. A hónom alatt mindig hordoztam, a tokkal együtt, szorgalmasan jártam az órákra, de abban az időben leginkább a focizás vonzott. Gyakran használtam a tokot kapunak, amikor a barátaimmal összejöttünk játszani. Nem versenyszerűen fociztam, de mint a hozzám hasonlókorú fiúk, imádtam rúgni a labdát. A zeneiskola mindinkább kezdett vonzani. Babcsák tanár úr megszerettette velem a hegedűjátékot, s ez lett a fő hangszerem. Második osztálytól lehetett választani egy másik hangszert is, így került hozzám vissza a kedvencem – a zongora. Marijáv Ivánovná tanárnőmre ma is hálával gondolok, rendkívüli pedagógus volt. A 7. osztályban már utolértem a zongora szakosokat, egy szinten vizsgáztunk. Aztán az Ungvári Zeneművészeti Szakközépiskola következett. Nagyon szerettem oda járni, Lesznyikova volt a tanárnőm. Az életkörülményeim is megfelelőek voltak, a háziak saját gyereküként bántak velem. A „Ruszkájá” utca 36. sz. még mindig az egyik legkedvesebb emlékeim közé tartozik. A zeneiskolában és az albérleti „otthonomban” is nagyon jó volt a légkör. Ungvári tanulmányaim befejezése után Nagyszőlőstre kaptam a kinevezésemet, 4-5 évig – kellemes emlékekkel – ott tanítottam, Budál igazgató úr irányításával. Kötelező kiküldetésem után jelentkeztem Drohobicsba (Lemberg előtti város) Zeneművészeti Főiskolára. Remek elméleti tanárait voltak, többek közt egy Dávid Ojsztráh-tanítvány, Jákov Szoroker. Öt év után, a főiskola befejezését követően, visszatértem Munkácsra. Zenei pályámat illetően nem voltam csalódott, mert éreztem, hogy szorgalmamat, a munkába fektetett energiámat megbecsülték jutalmazták. Emberileg éreztem Drohobicsban, hogy a kisebbségi érzés megérintett, s én önazonosságomat bátran vállaltam. Az ott élők mentalitása nem nagyon tetszett. Az elkülönülés akarata és gőgje határozta meg mindennapjaikat.

– *Nemzeti, vallási identitásukat nagyon megtépázta a kommunista-internacionalista ideológia. Ahhoz, hogy elnyerje bárki a belső szilárdságát, fontos végiggondolni, honnan jött és hová tart. Ön mit fogadott el ősi múltjából, elődei hitéből, gondolkodásmódjából, világlátásából? Hogyan alakult a további sorsa?*

– Szinte mindent. Mint említettem, szüleimmel együtt települtünk át Magyarországra a 70-es években. A leánytestvérem várt bennünket a családjával (ő korábban férjhez ment egy magyar férfihoz). Hívtak bennünket a rokonok Amerikába, Ausztráliába, de a szüleim hajthatatlanok voltak. Ők, velem együtt Magyarországon akarták megtalálni új otthonukat. Mindenáron a családegybesítést kívánták. Ez így is történt. Identitásunkat, hivatásom iránt érzett szeretetemet megtartottuk, semmi sem akadályozott. Apám egy újsághirdetésére hívta fel a figyelmemet, amikor állás után kutattam. Az Operett Színház zenészeket keresett. Másnap próbafelvételre hívtak be. Hihetetlen, de este már frakkban ültem a zenekarban. Meseszerűnek tűnt az operettszínházi beilleszkedésem! Ez idáig csupán rádióból csodáltam a nagy színészeket, énekeseket, és most nekik játszom! Németh Marika, Gábor Miklós, Bessenyei Ferenc és a többiek, ott játszottak előttem a színpadon, hihetetlen volt! A szüleim is nagyon boldogok voltak velem együtt! Megnyertem azt az állást, amiről otthon csak álmodni mertem! Anyám mindig biztatott, hogy el fogom érni azt, amiről álmodok, mert tehetséges vagyok. Büszke akart lenni a fiára, s az örökölt és a tanult képességeimre hivatkozott. Ábrándozva mesélte, hogy én valamikor az elismertség magas fokára jutok, az emberek megismernek majd az utcán, gratulálnak, örülnek. Gyakori hangoztatására, egyre jobban, erősebben hittem, hogy ezt az utat végig fogom járni, amire anyám biztatott. Sajnos, az elismertség legmagasabb fokát, anyám nem érte meg, de érzem, ő valahol figyel és tudja, hogy kívánsága teljesült. Minden szava, biztatása, ereje itt van bennem, munkám, életem során ezt folyamatosan érzem. Mostanában gyakran elgondolkozom „nevelési” elvein. Mindig dicsért, s még ha csínytevésen kapott, akkor sem dorgált! Valami természetfölötti sugalmazást kapok, amikor nehéz helyzeteimben hozzá fordulok.

– *Eddig leginkább gyermekkori-, ifjúkori élményeiről, eseményeiről beszéltünk, amelyek identitását, szakmai irányultságát meghatározták. Szüleitől, tanáraitól olyan „ugródeszkát” kapott, amely révén mindig fölfelé lendülhetett. Hogyan érte el a zenei elismertség egyik legnagyobb fokát? Világhírű zenekart alakított, népszerű lett, zenei előadásaira hónapokkal előtte kell beszerezni a jegyet. Nem kellett megkötnie a „maga kis kompromisszumait”, hogy ezt a sikert elérje?*

– Kompromisszumokat nem kötöttem, a szerencse és a tehetség vezérelt. Az Operett Színházban nagyon boldog voltam, de az évek előrehaladtával úgy éreztem, hogy hiányérzetem van. Kezdtem magam rosszul érezni a zenekari árokban, hiszen a közönség csak a színpadot figyeli. Degradálva éreztem magam, furcsa érzés kerített hatalmába. Az előadás után hiába megy fel a karmester a színpadra, s bár őt is megtapsolják, akkor is lent van! Felkavart ez a folyamatosan erősödő érzés. Racionálisan felfogtam: nagyon fontos a zenész szerepe az árokban, nélkülözhetetlen, de az a tudat alatti érzés, amely hatalmába kerített, nem hagyott nyugodni. Ezt a roppant nagy erőt érezve alakítottam meg először a DIXI-zenekart. Saját ízlésemre hangszereltem a számokat, sikerünk volt, de nekem „nem jött be”. Az Operett Színházban egy „Big-Bandet” is alakítottam, de ez sem tetszett nekem igazán, sok volt belőle. A művészet más irányú nagyságán és különlegességén gondolkoztam. Kerestem gondolataimban az olyan embereket, amelyek ezzel az érzéssel megérintenek engem. Eszembe jutott még ifjúkoromból egy általam nagyon kedvelt cigányprímás, Galambos Gyula bácsi. Gyakran jártam hozzá zenét hallgatni (ma is játszik Munkács legelőkelőbb szállodájában, a „Zirkában”). Ismerős volt az a zene, amit játszott, anyám dalaira emlékeztetett. Megkérdeztem tőle, mit játszik? Zsidó zene – szólt a lakonikus válasz. A régi emlékek, hangok, dallamok jutottak eszembe, amikor a nagy ünnepekre összejött a család apraja-nagyja. Az akkori Munkácson tilos volt énekelni az ősi énekeket, előhozni az ősi szimbólumokat, amelyek a lélek teljességére és hagyományaink megtartására utaltak. Munkácson „ébresztettek” rá, hogy klezmer zenét hallgatok, ezért olyan közeliem számomra azok a bizonyos dalok. Minden dalocskát feljegyeztem magamnak, 50-60 gyűlt össze, védett népdalok kincseként. Gyula bácsi, a prímás barátom elmesélte nekem, hogy az I. világháború előtt az apja gyakran játszotta ezeket, tőle tanulta, de azt követően már csak ritkán éledtek újra, talán egy-egy esküvőn. Majd úgy teltek el évek, hogy elő sem vettem feljegyzéseimet a fiókból. Aztán eljött az az idő is, amikor Amerikába látogattam a rokonaimhoz. Ez a 80-as évek végén történt. Vettem egy klezmer-lemezt és rátettem egy lemezjátszóra, felpeszdültek bennem a régi emlékek. Te jó ég! – gondoltam, hiszen ezeket a dalokat ismerem! Ezt Gyula bácsi játszotta Munkácson, azokat pedig az örömmünnepeken énekeltük! Az ott élő – kivándorolt – zenészek adták elő a dalokat, mint amerikai zenét. Hát én ezt miért nem csinálhatom meg Budapesten? Hazajövet elem után alakítottam egy 13-tagú zenekart. Gyula bácsi ismert dalaival kezdtem és a szerencse vagy a gondviselés megint közbelépett. Az

egyik jó barátom, aki most Pozsonyban él – Koppelman Jozsif (Jóska), Moszkvából hozott nekem egy könyvet. Ez téged biztosan fog érdekelni! – mondta, s átadott egy szép borítású kiadványt. Egy fantasztikus népzene-kutató, Beregovszkij gyűjteménye volt, és Zsidó népdalokat, az első világháború előtti gyűjtemények darabjait, majd a 20-30-as évek kutatásait tartalmazta. Egy kincset kaptam ajándékba, amelyből építkezni, táplálkozni tudtam! E forrásanyag segítségével alakítottam meg a Budapest Klezmer Band zenekart. Írtam, hangszereltem a számokat. Az első 3-4 év útkereséssel telt, ke-restem a saját nyelvezetemet, kifejezésmódomat, hogy amit létrehozok, ne legyen utánzata egy hasonló zenekarnak. 1995-ben jelent meg első leme-zünk, egy francia cég adta ki, 32 országban terjesztették. Nemzetközi sikereket ért el ez a 13-tagú zenekar, de valamiért még most sem voltam elégedett.

Igazi áttérés akkor történt, amikor felmértem a zenészeim szakmai színvonalát és a zenekar újraszervezése mellett döntöttem. Először az volt az elképzelésem, hogy egy zsidó folklórzenére épülő zenekar tagjainak zsidó gyökerekkel kellene rendelkezni. A gyakorlat azonban bebizonyította, hogy ez nem így működik: igazi, jó muzsikusokat kell meghívni! Ez így is történt. A legjobbabból válogattam. Amikor összeállt az új zenekar, készítettünk egy új lemezt és a bemutatóját a Duna Palotában tartottuk. Már az első előadás is telt házzal ment, hatalmas sikerrel. Az egyik előadás után Kerényi Imre színházigazgató és rendező bejött hozzám és megkért, beszéljessünk másnap az irodájában. Reggel bementem hozzá, s ő így kezdte a tárgyalást: „Drága Fegyva úr, szeretném, ha maga és a zenekara velem együtt menne fel a „Háztetőre”! Rébuszait először nem értettem: Milyen háztetőre? A „Hegedűs a háztetőn” hangszerelését vállalja el és játsszák el, most már a hét tagú, válogatott muzsikusokkal. Kerényi rendezte, mi pedig zenéltünk az újítással is átrendezett Operett Színházban is. Emlékszem Bessenyei, Huszti, Dunai óriási sikerére... Amikor Kerényi megkért, hogy hangszereljem át klezmer stílusra, azt hittem, nem fog sikerülni, mert a darabot eredetileg egy nagy zenekarra írták. Aggályaimat elmondtam a rendezőnek, de ő azt válaszolta: „Maga egy nagyon tehetséges ember, megnéztem magát és meghallgattam zenekarát, az eddigi vélemények is megerősítettek engem elhátározásomban. Nem adhatom másnak a feladatot csak maguknak! Ez egy kiváló színházi produkció, amivel megbízom magát, sok évig fog menni!” Igaza volt! 8-évig ment a darab, 270 előadást játszottunk Illényi Katicával. Ekkor indult el az igazi karrierem. Jó kritikát kaptunk, ódákat meséltek a zenekarról. Gyakorlatilag abban az időben szereztem a legnagyobb ismer-

retséget, hívtak: a rádióba, TV-be, Duna TV-be, sajtó stb. Zenekarom akkor kapta meg a Kodály Zoltán-díjat, a zsidó kultúra ápolása és fejlesztése érdekében. Két évre rá „A legjobb évi produkció” kitüntetését, majd az Emerton-díjat is bezsebelhettük a legjobb népzenei játszó együttesért. Ezt személyesen én kaptam, akárcsak a „Közársasági Érdemrend Lovagkeresztjét”. 2009-ben lettem „Érdemes Művész”.

– *Kitüntetéseinél a színvonalon kívül, az bizonyult döntőnek, hogy közel került zeneműveivel a magyarországi és a világban szétszórtan élő nemzetiségi-ek sorskérdéseihöz és különböző vallások, hagyományok, kultúrák őrzéséhez?*

– Ez is biztosan benne volt a szakmai javaslattevők gondolataiban. Eredeti folklórzenére épülő „szimfóniáim” mindenképpen használják a különböző nemzetiségek, vallások, ősi források motívumait. Ez számomra nagyon fontos, de a legfontosabb, hogy magasan képzett, tehetséges, jó zenészek játsszák, énekeljék. 1995-ben, amikor megkaptam ezt a nagy megbízást, erre a szempontra nagyon vigyáztam. 1996-ban volt a *Hegedüs a háztetőn* bemutatója, óriási sikerrel. Boldog voltam, csupán az bántott, hogy édesanyám már nem lehet velünk. Egy-két évvel előtte még ott ült az igazgatói páholyban, onnan nézett, drukolt nekem. Egy ilyen óriási sikerű előadásra vágyott, hogy utána átölelhessen és gratulálhasson. Apám viszont ott volt a bemutatón. Aztán a Győri Balettől is jött egy felkérés, mégpedig a „Purim vagy a Sorsvetés” bibliai témára kellett zeneművet komponálnom, amelyik 200 bemutatót ért meg, de nem csak Magyarországon táncolták, hanem többek közt – Amerikában is. A Liszt Ferenc zenekar is meghívott közös előadásokra. Markó Ivánnak többször írtam balettzenét. Bejártuk a fél-világot, talán Afrikában még nem voltunk. Filmzenét is írtam, aztán jött a több éve játszott és a továbbiakban is igényelt *Menyasszonytánc*. A világ első klezmeroperettjét a budapesti Operett Színházban játsszuk, már a 200.-nál is több előadásnál tartunk. A számok is mutatják, óriási sikerrel. Álszerénység nélkül mondhatom, hogy most már a világhírű Budapest Klezmer Band virtuóz tagjai, hiszen zenés darabról van szó, amelyet én komponáltam, nagyban hozzájárulnak e ritka sikerhez, a közönség folyamatos ovációjához. A kritika és a közönség véleménye alapján e szívhez szóló, fergeteges ritmusú számok mindegyike megnyeri a nézők tetszését, igazi slágerre válnak.

– *Az ön darabjának a hősei izgalmas, nagylelkű, egy nyelvet beszélő, de különböző vallású emberek. A közöttük lévő „távolságot” kitölti a kultúra, a vallás, az ősi szokások, a hagyományok tiszteletben tartása, az empátia. Azt keresi a főszereplő dalaival, hogy ki vagyok, honnan jövök? Mert csak*

azután válaszolhat arra a kérdésre, merre tartok? A megértés, az átélés, a szeretet és a szerelem vonzalmában a szereplő a végén mindig megtalálja a helyes utat. Mindig ilyen nagy erkölcsi magasságokban gondolkodik, amikor zenét szerez és a mondanivalóhoz megfelelő háttért biztosít?

Művészetem ereje nem csak a hosszú évtizedekig takart és tiltott folklórból és ismeretlenségből fakadó fejezetekből áll, hanem az egészséges és remek iróniából is, amelyet bőven találunk a *Hegedűs a háztetőn*, illetve a *Menyasszonytánc* zenéjében is. Célom, hogy ne csak a műélvezet, hanem a gondolat ereje is működjön.

A beszélgetést Ortutay Mária készítette
2013 májusában

